

Аліса БОНДАРУК,
вчителька географії Цвітоського лицю Улашанівської сільської ради

З урахуванням воєнних реалій

Однією із важливих складових роботи вчителів географії, в умовах сучасних змін в освіті, є застосування ефективної методики викладання предмета. Кожен новий період із швидкими технологічними змінами приносить нові знання, а також нові способи їх отримання. Існує великий обсяг інформації, яку важко запам'ятати, і нові інформаційні технології дають абсолютно новий стимул до навчання. Тому зв'язок між тими, хто навчає, і тими, хто навчається, є обов'язковим. У наш час виникає необхідність нового способу викладання замість традиційного.

Географічні навчальні програми у шкільному курсі були оновлені відповідно до сучасних глобальних викликів та потреб освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні. На вчителів покладається відповідальність звернути особливу увагу на теми, що стосуються становлення української нації, війни, міжнародних, торговельних та культурних відносин між країнами. Вони повинні бути готові обговорювати культурні особливості, звичаї і традиції країн, де учні з родиною шукають притулку від війни. Разом з тим, педагоги мають демонструвати політичну та військову підтримку країн-партнерів нашої країни.

Головна мета навчання географії в період війни полягає у формуванні національно-патріотичного виховання, що включає громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання. Учителі повинні навчати учнів критично аналізувати інформацію, перевіряти її, уникаючи поширення фейкових новин та вчитися протидіяти маніпулятивним впливам. Географія в закладах загальної середньої освіти є предметом світоглядного характеру, що формує в учнів цілісне, комплексне та системне уявлення про Землю як планету людей.

Для навчання географії корисним ресурсом є уроки для учнів 1–11 класів на YouTube, доступні в проєкті Міністерства освіти і науки України «Всеукраїнська школа онлайн». Учні та вчителі можуть завантажити мобільний додаток «Всеукраїнська школа онлайн», щоб матеріали були доступні для самопідготовки. Крім того, в інтернеті є відеоматеріали з географічним змістом, які можуть доповнити теми шкільної програми. Вчитель може використовувати ці матеріали під час відеоконференцій через Zoom або Google Meet.

Навчальні програми для 6–7 класів не зазнали істотних змін, але варто врахувати нові підходи до вивчення окремих тем. Зокрема, при вивченні розділу «Розвиток географічних знань про Землю» у 6-му класі

та досліджень материків у 7-му класі рекомендується переглянути позицію щодо ролі росії в географічних відкриттях. Є підстави стверджувати, що росія намагалася нав'язувати свої погляди на своє виключне значення у географічних відкриттях, зокрема, при відкритті Антарктиди та Євразії. Важливо, щоб учителі підкреслювали, що відкриття нових земель росіянами здійснювалися з метою загарбництва, підкорення корінних народів, захоплення нових територій та розширення впливу на якнайбільші території планети. Отже, це свідчить про довгий історичний період агресії росії з усіх можливих аспектів [2].

Військова агресія РФ призводить до серйозних екологічних проблем, таких як підтоплення шахт внаслідок підняття ґрунтових вод, забруднення атмосферного повітря різними газами, що викидаються у результаті спалювання вугілля на промислових підприємствах та внаслідок влучання артилерії в хімічні та металургійні заводи, а також від згоряння великої кількості потужних боєприпасів. Не менш серйозною проблемою є стан питної води в районі бойових дій через відключення знезаражувальних установок у містах, що призводить до надходження майже непрочисненої води до споживачів. Відтак екологічні наслідки військових дій можуть бути складними для передбачення і матимуть довгостроковий вплив на довкілля.

Серед екосистем, які зазнають негативного впливу, найбільше страждає екосистема ґрунту, адже в результаті військових конфліктів виникає значна кількість шкідливих та небезпечних речовин, які є складними для ефективного утилізування та зберігання, і часто з ними не борються, що призводить до катастрофічних наслідків. Зважаючи на те, що деякі хімічні речовини можуть залишатися стільки років, скільки мільйони або навіть мільярди років, а радіоактивні речовини – сотні тисяч років, стає очевидним, що військова промисловість серйозно руйнує генофонд людства, ставлячи пастку на довгі роки.

Під час вибуху 1 кг вибухівки в атмосферу потрапляють не тільки безпечні гази, такі як CO₂ та водяна пара, але й декілька десятків кубометрів токсичних – SO₂, NO_x та CO, які утворюються під час вибуху, повертаються до ґрунту через кислотні дощі, а також ароматичні углеводні, котрі є значно токсичнішими за кислотні дощі.

ґрунт стає кінцевою ланкою хімічного ураження, оскільки в ньому залишається частина металевих уламків і речовин, які не прореагували, тоді як решта

розлітається та осідає на значні відстані. Найбільш поширеними матеріалами для оболонок боеприпасів є чавунний сплав, до якого додають сірку та мідь. Із уламків можуть виділятися токсичні сполуки, особливо міді.

Бойові дії значно погіршили статистику лісових пожеж. Лише за 2 місяці війни з РФ зафіксовано 191 випадок загорянь у лісі на загальній площі 1754 га в окупованих Донецькій та 1587 га в Херсонській областях. Це втричі більше, ніж було за аналогічний період 2021 року, а середня площа однієї пожежі зросла у 16 разів.

Інформаційні джерела систематично повідомляють про втрати нашої держави через повномасштабну війну та розмір коштів на відновлення, у тому числі й економіки України. Так, за даними Yahoo Finance відновлення економіки України внаслідок вторгнення росії поки що коштуватиме 411 мільярдів доларів. Ця сума у 2,6 рази перевищує очікуваний валовий внутрішній продукт України 2022 року. У першу чергу відновлюватимуть енергетичну й критичну інфраструктуру, житло, економіку. Україні знадобиться 14 мільярдів доларів США для критично важливих і пріоритетних інвестицій у реконструкцію та відновлення у 2023 році, що вимагатиме 11 мільярдів доларів США понад те, що передбачено в бюджеті України на 2023 рік. Приблизно 22% потреб припадає на транспорт, 17% – на житло, 11% – на енергетику та 7% – на сільське господарство [3]. Український народ вдячний усім міжнародним донорам, які надають фінансову та іншу допомогу Україні.

Через військову агресію російської федерації проти України викладання географії в закладі освіти повинно враховувати загрозу авіаударів (запровадити дистанційне навчання), інформувати учнів про загрози нерозрива-

них боеприпасів та негативний вплив військових дій на екологічний стан території. Оцінюючи глобальні екологічні наслідки, можна назвати такі негативні акти впливу війни на навколишнє середовище: підриг Каховської ГЕС, руйнування складів паливно-мастильних матеріалів, сховищ нафтопродуктів з відповідними наслідками для довкілля. Це і авіаудари по підприємствах, які використовують небезпечні хімічні речовини у виробництві. Це і пошкодження та руйнування очисних споруд, і вилив стоків у наші водойми, а також пошкодження ґрунтового покриву, горіння лісів.

Викладання предмета географія в закладі освіти є викликом та водночас важливим внеском учителів у загальний внесок перемоги в Україні! Адже нині, як ніколи, потрібні нові підходи й нові шляхи до виховання в учнів патріотизму як почуття і як базової якості особистості.

Використані джерела

1. Гришко С. В., Непша, Я. Ю. Освітньо-виховне значення шкільного курсу географії у розвитку всебічно розвиненої особистості. Географія та туризм: Інтернет-конф. Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди (26 лютого 2020 р., м. Харків). С. 41–45.

2. Про викладання географії у 2022 / 2023 н. р. методичні рекомендації. Майбуття. Вересень, 2022, №19 (690). С. 42–46.

3. Савицька А. Скільки коштуватиме відновлення економіки України через війну: Світовий банк назвав шокуючу суму. Код доступу: <http://surl.li/fvzvzv>